

Ligemænds frie tunger

Dialog om diskussion

En dag for 14 dage siden kom jeg hjem fra universitet. Jeg havde haft 8 timer, bl.a. i argumentationsteknik, så jeg var meget træt. Næppe havde jeg efter middag sat mig ned for at læse lidt Platon, før jeg faldt i søvn. Jeg drømte at jeg sad i et auditorium og diskuterede med mine studenter om det var nyttigt at læse dansk, hvad de jo alle sammen gik og gjorde. Pludselig bankede det på døren og ind trådte 4 herrer som viste sig at være ingen ringere end Sokrates (S), Jürgen Habermas (JH), Georg Klaus (GK) og Jon Espersen (JE). De var kommet for at se hvordan den opvoksende slægt diskuterede og hvad vi mente om livet og sandheden. Vi blev meget beflippede over sådan nogle fine gæster. Men vi begyndte igen at diskutere, og for at de kunne følge med i argumenterne begyndte jeg med at sige:

Hvorfor er det nyttigt at læse dansk, hvorfor er det nyttigt at sidde og læse romanbøger?

3 Og PETER svarede: Joh, for en løser betragtning kan det måske nok virke som om vi er dovne og ikke laver en skid, fordi vi ikke laver noget af det man . . . man spiser og sådan noget; men på lidt længere sigt, så kan man godt betragte det som en investering fordi det er samfundet der investerer noget arbejdskraft i en vis bevidstheds/ - også en samfunds/ det investerer noget arbejdskraft i os, altså noget energi, og så kan vi bagefter gå ud og prædike om jeg så må sige, og bevidstgøre folk . . .

ALLAN: Om hvad? (fnis-larm)

15 HANS: Hvorfor spørger du? Det er jo alligevel noget sludder når det er Peter der siger det.

PETER: Muuml - nej, det kan jeg ikke svare på.

18 ALLAN: Det er sgu da meget væsentligt.

SØREN: Det er da samfundet der har bestemt at

der skal undervises i gymnasierne, og i og med at der er lavet nogle love om at der skal undervises i gymnasierne, må de være klar over at der er nogle mennesker der skal beskæftiges med det, og dermed har samfundet bestemt, at der er nogen der skal tages ud af den egentlige produktion og bruges på det; og derfor er det relevant at vi lærer dansk så vi tilfredsstiller samfundets behov på den måde. Det er ikke op til os at afgøre om hvorvidt vi dækker et behov, og jeg vil bare sige at hvis samfundet som sådan ved en demokratisk beslutning har sagt at der skal undervises i det, og hvis vi så opfylder det, så synes jeg det er relevant vi lærer dansk.

33 ULLA: Vil det sige at du læser dansk fordi samfundet siger at . . . der er behov for at man lærer dansk. Så går du . . . sådan uden videre går ind i maskineriet.

SØREN: Det er ikke et spørgsmål om, hvad samfundet mener, eller hvad du mener min argumentation er; det er et spørgsmål om jeg opfylder samfundets mål, samtidig med at jeg måske opfylder nogle andre, personlige mål.

42 CARSTEN: Jamen med det du siger nu, ser det ud som om - for mig i hvert fald - at du altså/ du kan godt lide at læse litteratur og sådan noget, og så har samfundet bestemt at man skal læse litteratur, ikke, så går du bare ind - øh - i den cirkel dér, ikke, uden at tænke over hvad der kommer ud af den anden ende. Altså hvad det er/ hvad din funktion er i det maskineri dér.

SØREN: Du opfatter den diskussion som om, hvad der er relevant/ om det er relevant/ om det er relevant for samfundet at have nogen til at undervise i gymnaset. Og så siger jeg: ja, det må være relevant for samfundet at have dette her studium kørende herinde, fordi de ønsker at få folk til at undervise i gymnaset, så giver du dig til at diskutere/ . . .

57 CARSTEN: Det er jo ikke nogen argumentation, vell For du siger: det er jo relevant, ikke, fordi at det er relevant, ikke; der er nogen der siger det er relevant.

IB: Det er spørgsmålet om du støtter samfundet der

giver de dér/ der stiller de regler op; hvis du støtter det i bund og grund, så kan jeg forstå din argumentation, ellers kan jeg ikke.

BO: Nåh, men . . . øh . . . samfundet ved jo heller ikke engang hvad det selv opstiller vel, altså i forhold til perspektivplanen og sådan noget, der skal vi sandelig/ . . .

De fire herrer havde længe siddet temmeligt uroligt. Og nu blev det dem åbenbart for meget. Sokrates kunne ikke lade være med at afbryde og sige:

S: Kære venner. I kan godt søge at tænke til bunds i, om det er nyttigt at læse dansk, ved spørgsmål og svar; for jeg mener ikke at det er en metode, man skal holde sig fra; tværtimod er det noget, de forstandige i høj grad bør lægge sig efter. Men jeg vil også lægge jer en ting på sinde: vær loyale i jeres diskussion. Hvis I vil lyde mit råd, skal I ikke møde Søren fjendtlige og kampberedte, men i en velvillig forskende ånd og således i fuld alvor undersøge, hvad han mener, når han erklærer, at det er nyttigt at læse dansk, når samfundet ved en demokratisk beslutning har vedtaget det. Der er i forvejen nok af den slags folk, der ved at presse og vride ordene ganske vilkårligt kan bringe hinanden i al slags knibe (134-35). (Se artiklens slutning.)

JE: Ja, det er i det hele taget typisk at I prøver at overtale snarere end at overbevise: man kan nemlig godt tage en påstand på to forskellige måder. Accepterer man en påstand på grundlag af en logisk set god argumentation, vil vi sige at man har ladet sig overbevise. Gør man det derimod på grundlag af en dårlig argumentation, har man ladet sig overtale (16-17).

Du begynder selv med en overtalelsesdefinition, Ole, når du påstår at at læse dansk er *at læse romanbøger*. Ved en overtalelsesdefinition (persuasiv definition) forstår man en definition der bejener sig af et eller flere emotive udtryk (SPROGBRUGSBEGREBER: HOLDNINGSDUDTRYK) (92): 'at studere litteratur' og 'at læse romanbøger' har samme deskriptive betydning, men at 'læse romanbøger' har tillige emotiv betydning

(SPROGBRUGSBEGREBER: KONNOTATION), der viser sig derved at de udtrykker og er tilbøjelige til at fremkalde visse følelser eller en vis indstilling over for det beskrevne. Her har vi en negativ emotiv betydning (66).

Og Ulla anvender flertydige ord. Et ord eller et udtryk siges at være flertydigt, når det kan anvendes i to eller flere betydninger. 'gå ind i maskineriet' [35-36] kan fx betyde: 'i store træk at acceptere samfundssystemet' eller også: 'være ligeglad med hvilken plads man personligt har i samfundet'. Jo mere abstrakte emner der behandles, desto større bliver muligheden for at man taler om hver sit; og hvad der er endnu værre: man bliver slet ikke klar over at man taler forbi hinanden, og at ingen virkelig forståelse er opnået (48-49). (Tal i []: linjenr. i studenternes diskussion.)

JH: I har i det hele taget ikke forstået hvad det er at føre en virkelig diskussion. For det første må en diskussion nemlig forløbe uden handlingssvang. Denne handlingssvang er til stede når man med spørgsmål af typen 'hvad mener du?' kræver tydeliggørelser, eller når man med spørgsmål af typen 'hvortof har du gjort (sagt) det?' kræver/ . . .

JE: Nåh, du tænker på afbrydelsen af Peters replik: »Det er jo alligevel noget sludder når Peter har sagt det« [5f]. Det er nemlig en fejlslutning. Deltagerne kan drage den konklusion at når manden er så og så småtossel, så må det han siger også være det; det er ikke vanskeligt at se at en sådan konklusion ikke kan drages gyldigt. Det er et *ad hominem-argument* eller en *genetisk fejlslutning*. Ved et *ad hominem-argument* forstår vi et argument hvor der sluttes fra en egenskab ved en person der har fremsat en påstand, til at denne påstand må være forkert (125). Den genetiske fejlslutning består i at man slutter at en påstand er sand eller falsk, fordi den er fremkommet på en bestemt måde (129).

JH: Ja, størstedelen af effekten af den genetiske forklaring af andres meninger er rent psykologisk. Selv om der ikke er nogen logisk tvingende grund dertil, overtal-

les auditoriet, og under tiden også ofret, til at tro at han mener som han gør, fordi han er dårligt opdraget, bonde, hidsig, hjem søgt af misundelse osv. Meget af den ideologikritik som de store afsløringspsykologer og polemikere har brugt - en Kierkegaard, en Nietzsche -, er strengt taget også af blot suggererende karakter. Men ganske uden et element af logisk basis ville denne genetiske forklaring næppe have haft den varige effekt som den har haft i fremtrædende tilfælde: Feurbachs religionskritik, Marx' kritik af den liberale økonomi, Nietzsches kritik af den kristne moral. Argumentet med at en sandheds gyldighed er uafhængig af dens oprindelse, er ligesom afmægtigt i disse tilfælde. Og det må nok tilskrives noget logisk, nemlig at indholdet i religionen, liberalismen, den kristne moral ikke er upåvirket af analysen. Den lader én erkende sider ved anskuelserne som man ikke før så, og som ændrer anskuelserne. Næstekærligheden, som man erkender som en ansvarlig og selvstændig holdning, kommer til som anskuelse at rumme et element af fejhed og slaphed når man læser Nietzsches forklaring. Afdækningen af den slags forbindelser mellem anskuelser og ofte dybtliggende sociale omstændigheder gør det til et problem om der overhovedet findes en rimelig kontekstfri og således almengyldig erkendelse (*XVI).

Og det var netop det jeg kom bort fra. Vi kan skelne mellem *kommunikativ handlen* på den ene side, og *diskurs* på den anden side. Den kommunikative handlen foregår under handlingsvang, som jeg talte om før. Der stilles fordringer til gyldigheden af hvad der bliver sagt, når Allan spørger: »Om hvad?« [13], og siger: »Det er sgu da meget væsentligt« [18]. Og når Peter ikke kan svare på det, opfylder han ikke fordringen om at han skal ekspliciterer sine intentioner og legitimere sine ytringer (119). I diskursen derimod, er alle disse gyldighedsfordringer sat ud af kraft (117). Man behøver ikke at kunne forsvare en påstand fordi man stiller den op til prøvelse. Man behøver ikke, som Søren, at refterdiggøre at det er relevant at bruge tiden til at diskutere hans formulering af emnet.

Jeg: Har vi da ikke tiden for os her?

S: Jo, det synes jeg vi har. Og siden du siger det, er jeg kommet i tanke om - hvad jeg for resten også før har tænkt på, mine prægtige venner - hvor naturligt det er, at de der har anvendt en stor del af deres tid til filosofiske undersøgelser, det som Jürgen kalder diskurs, gør en latterlig figur som talere, når de kommer for retten, det som du ville kalde kommunikativ handlen, Jürgen.

Jeg: Hvordan mener du egentlig?

S: Jeg har et indtryk af, at de, der fra ungdommen af vader rundt i retssalene, og helt går op i retssager og processer, udvikler sig til mennesker, der, i sammenhængning med dem der er vokset op under filosofiske og lignende systemer, kun er at regne for slaver mod frie mænd.

Jeg: Hvordan det?

S: Joh, ser du, de sidste har altid tiden for sig, som du udtrykte det. Og de fremsætter deres tanker i uforstyrret ro; som nu fx vi, i samtalens gang, skifter fra emne til emne og i dette øjeblik allerede tager fat på et nyt. Således lader de en tankegang ligge, hvis der frembyder sig en anden som tiltaler dem mere, og tager *den* op; og de skæmker det ikke en tanke om emnet fører dem gennem lange udtredninger eller korte, når de blot finder sandheden. Men de andre er altid nødt til at jage gennem deres tale (for vanduret, der stadig løber, lægger pres på dem), og de har ingen mulighed for at gøre afstikkere til emner der måske interesserer dem mere. Nej, modstanderen står over for ham med lovens tvang i sin hånd og med den skriftlige udformning af stridspunkterne, ved hjælp af hvilken han kan kontrollere ham punkt for punkt (141-142). Ja, sådan har de to typer sin egen karakter, Ole; på den ene side den der er opvokset i virkelig frihed og ubundethed - hvem jeg altså kalder filosof; og vi tager ham det ikke ilde op, at han går for at være enfoldig og en kluddehå, ifald han stilles over for kammerfjeneropgaver . . . Og så den anden, der har det rette tag på at forrette den slags ting fikst og færent, men ikke kan kaste sin kappe over højre skulder med fribåren anstand, ej heller ret føje

sin tales musik til en lovsang over Iyksalige menneskers liv.

Jeg: Hvis du kunne overbevise alle mennesker, Sokrates, om dette her, ville der være mere fred og mindre ondskab mellem menneskene (146).

JH: Ja, kun i diskurs, i den filosofiske samtale, udelukker man systematisk forvrængning af kommunikationen. Kun da hersker udelukkende det bedre arguments ejendommelige tvangsløse tvang, som rationelt kan motivere afgørelsen i praktiske spørgsmål (137).

Der findes nemlig i det senkapitalistiske samfund samfundsskabte spærringer som hindrer folk i at gennemskue den ideologi som retfærdiggør uretfærdige forhold af ulige muligheder for behovstilfredsstillelse. Diskussion er den eneste mulighed for at gennemskue ideologierne.

Jeg: Hvad er det for nogle spærringer?

JH: Det er den asymmetriske kommunikation som er fuld af herredømme og dominans. Prøv at høre:

Der findes tre klasser af ytringer. De *konstative ytringer* som ekspliciterer udsagnetens betydning som udsagn. De typiske eksempler er 'påstå', 'beskrive', 'berette', 'forsikre', 'benægte'.

Jeg: Var der nogen af os der brugte konstativer?

JH: Ja, det er et konstativ når Søren fx siger at samfundet har bestemt at der skal undervises i gymnasierne [19-20].

Den anden klasse, som jeg vil kalde *repræsentativer*, tjener til at fremstille talerens selvopfattelse over for en tilhører. De ekspliciterer at taleren udtrykker sine intentioner og indstillinger. Det sker fx i 'vide', 'mene', 'håbe', 'frygte', 'kunne lide', 'ville'.

Jeg: Er det når Allan siger at det er væsentligt hvad man skal gøre folk bevidste om [18]?

JH: Ja, netop.

Og den tredje klasse, som jeg vil kalde *regulativer*, tjener til at fremstille sætningens praktiske anvendelse. Den ekspliciterer det forhold, taler og tilhørere indtager over for hinanden. Eksempler: 'befale', 'opfordre', 'bede', 'love', 'tilgive' (111-113).

Jeg: Er der nogen eksempler på det i vores samtale?

JH: Ja, når Søren siger: »Det er ikke et spørgsmål om, hvad samfundet mener, eller hvad du mener min argumentation er; det er et spørgsmål om jeg opfylder samfundets mål (. . .)« [37ff], så vil han regulere hvad man skal tale om, og hvad man ikke skal tale om.

GK: De klasser som Jürgen lige talte om, de hedder faktisk henholdsvis de *descriptive*, de *vurderende* og de *normative* (80).

JH: Ja, og så findes der også en sidste klasse af ytringer: *operative*; det drejer sig om udtryk for anvendelsen af logiske regler (113). Fx når Søren siger »derfor« [26].

GK: *Formativer* hedder de.

JH: I en filosofisk diskurs - én uden herredømme og dominans - der må der ikke være systematisk forvrængning som ved/ . . .

JE: Ja, fx ved Søren argument om at det er relevant at læse dansk når samfundet ved en demokratisk beslutning har vedtaget det [29-32]. Præmissen bruges til at beskrive og konstatere at samfundet har taget en beslutning, men konklusionen udtrykker en vurdering. Siger Søren nemlig at det er relevant at læse dansk, har han sagt at nogen bør læse dansk. Habermas' distinktion er vigtig fordi der ikke er nogen logisk forbindelse mellem en beskrivelse og en vurdering.

JH var ved at blive temmelig sur over alle de afbrydelser. Så han fortsatte nu med sammenbidt energi: Nåh,

det var nu ikke det jeg mente. Jeg har nemlig læst at det er muligt at danne uendeligt mange modeksempler til denne regel om »den naturalistiske fejlslutning«, modeksempler der viser at det i visse sammenhænge er muligt at udlede 'bør' fra 'er'. Et af dem ser således ud:

- (1) Jones sagde ordene: »Jeg lover herved at betale 5\$ til dig, Smith«.
- (2) Jones lovede at betale Smith 5\$.
- (3) Jones påtog sig en forpligtelse til at betale Smith 5\$.
- (4) Jones er forpligtet til at betale 5\$.
- (5) Jones bør betale Smith 5\$ (**177).

Nej det var ikke det om den naturalistiske fejlslutning jeg tænkte på. Jeg tænkte på at en virkelig afskaffelse af undertrykkelse kun kan fuldbyrdes i den sprogligt formidlede interaktions eget medium, nemlig hvis der gives fri spillerum for kommunikation, så vi får en kommunikation fri for herredømme og dominans (**51).

Jeg: Hvordan ser sådan en kommunikation ud?

JH: Der produceres ingen tvang når og kun når der til alle samtaledelegerer er givet en symmetrisk fordeling af mulighederne for at vælge ytringer. Under forudsætning af, at alle samtaledelegerer har samme mulighed for at anvende kommunikationerne, dvs. forældede kommunikation såvel som vedblive med at tale og modtale, at spørge og at svare, kan ingen forudantagelse i længden forblive unddraget tematisering og kritik (137).

Der kan kun deltage talere der som handlende har samme muligheder for at anvende repræsentativer. Det garanterer at subjekterne er gennemsigtige for sig selv og andre. Og der skal være lige sandsynlig anvendelse af regulativer, dvs. lige fordeling af mulighederne for at betale og sætte sig imod, at tillade og forbyde, at give og modtage løfter (138).

Jeg: Mener du ikke at der var en sådan symmetri i vores samtale om danskstudiet?

JH: Nej. Søren kunne fx i realiteten ikke fremsætte regulativer. De blev nemlig bare ignoreret.

GK: Jamen kære lille Jirgen. Du gør sprogets samfundsmæssige funktion og betydning alt for absolut. Grundlaget for det menneskelige samfundsmæssige liv er i sidste ende ikke sproget, men den samfundsmæssige produktion. Sproget har udviklet sig med den samfundsmæssige produktion og er blevet et middel til dens opretholdelse. Hvad der skiller eller forener menneskene er ikke primært et fælles sprog, er ikke de begreber og ord der er specifikke for enkelte samfundsklasser. Det menneskelige samfund er bestemt af objektive økonomiske og politiske relationer, og de enkelte samfundsklasser er frem for alt adskilt ved deres stilling og rolle i produktionsprocessen (27-28).

Du mistolker virkningen af din sproglige oplysningsvirksomhed på katastrofal vis. Med din undersøgelse af ordenes samfundsmæssige virkning leverer du den herskende klasse et skarpt videnskabeligt instrument til den systematiske og med raffinement bedrevne meningsforiftning (45).

JH: Nej, for kun i en diskurs fri for dominans og fri for samfundsskabte spæringer kan sandheden komme frem.

Jeg: Hvordan afgør man da hvad der er sandt?

GK: Det er kun udsagn der kan være sande, ikke fx spørgsmål og ordre.

Jeg: Hvordan afgør man da om et udsagn er sandt?

GK: Et udsagn er sandt, hvis det er en adækvat afspejling af et sagforhold, den objektive virkelighed (101).

JH: Denne udvej er ikke tilfredsstillende, fordi korrespondensen mellem udsagn og virkelighed igen ekspliciteres ved hjælp af andre udsagn. Vi kan ikke indføre begrebet 'virkelighed' uafhængig af termen 'sande' ud-

sagn'. Virkeligheden er indbegrebet af alle sagforhold, om hvilke det er muligt at fremsætte sande udsagn.

Et bedre svar på dit spørgsmål, Ole, giver konsensus-teorien om sandheden. Ifølge den kan jeg kun tilskrive en genstand en egenskab, når enhver anden, der kunne indgå i en samtale med mig, også ville tilskrive den samme genstand den samme egenskab. For at adskille sande udsagn fra falske, så henholder jeg mig til andres dom, endog til alle andres som jeg kunne indgå i samtale med. Betingelsen for at et udsagns sandhed er den mulige enighed hos alle andre (123-24).

GK: Nej, sådan kan det umuligt være. Ethvert sandt udsagn svarer til et sagforhold, der eksisterer uafhængigt af udsagnet og personen som formulerer udsagnet. Lenin fastslog at det materialistiske standpunkt kun kan lyde: Der findes en objektiv sandhed, dvs. der findes i den menneskelige bevidsthed et indhold der er uafhængigt af subjektet (102).

Mennesket stræber efter sandheden. Men mennesket erkender ikke sandheden på én gang. Noget upræcist kan man sige at sandheden erkendes som en proces. Erkendelsen bevæger sig fra den relative til den absolute sandhed. Det relative og det absolute eksisterer i en dialektisk enhed. Den relative sandhed er et billede af virkeligheden som er ufuldstændigt, ikke helt nøjagtigt og adækvat. Men det betyder ikke at den absolute sandhed bare er noget mennesket stræber efter. I den relative sandhed er der altid et element af absolut sandhed. Hvis det ikke var således at der eksisterede en absolut sandhed som den videre udvikling af videnskaben og den menneskelige praksis ikke kunne modsige, kunne vi ikke leve som mennesker. Alt ville være kaos, et socialt liv ville være umuligt. På den anden side ville enhver udvikling standse op, hvis mennesket havde nået frem til en erkendelse som var absolut sand. Det relative kan kun forstås ved det absolute og omvendt.

Heri består dialektikken mellem den absolute og den relative sandhed. De er begge to momenter i den objektive sandhed - overensstemmelsen mellem billedet af objektet i vores erkendelse og objektet selv (* 62-63).

Det du gør galt, kære Jürgen, er at du ikke strengt

skelner mellem sandheden og det sandes kriterium, altså hvordan man når til sandheden. Det sandes kriterium er selvfølgelig praksis, dvs. den menneskelige virksomhed som forandrer den objektive virkelighed.

Nu kunne Sokrates ikke holde sig tilbage mere: Hvis du har ret, kære Georg, så skulle det forholde sig således at intet fænomen er noget eller sådan og sådan; men under en stadig proces af fart og bevægelse. . . .

I det samme gik døren igen op og en stor mængde studenter styrtede ind i lokalet. De havde befriet universitetet og var nu nået til vores lokale. Mine studenter sluttede sig straks til befrielsesstyrkerne. Jeg var så forvirret af den filosofiske diskussion at jeg ikke kunne andet end at lade mig bære ud af lokalet sidende på min stol. På andre stole blev de fire filosoffer båret ud. Men Sokrates fortsatte uden afbrydelse:

. . . under en stadig proces af fart, bevægelse og blanding - fremkommer alle fænomener, som vi, med en urigtig benævnelse kalder *værende*; for intet er nogen sinde, men alting er altid i verden. . . . (112).

Jeg vågnede op og foran mig lå en seddel hvorpå der stod: Tallene i rund parentes angiver hvor i følgende værker replikkerne er citeret fra (af og til ret frit og i min oversættelse)¹:

S = Platon »Theaitetos« i »Platons Skrifter« VI bind, udgivet af Carsten Høeg og Hans Ræder, København 1936

JH = Jürgen Habermas »Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz« i J. Habermas & N. Luhmann: »Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie« Frankfurt (BRD) 1971

JH* = Jørgen K. Bukdahl »Indledning« i J. Plamenatz »Ideologi« København 1972

1. På håndskriften kunne jeg se at det var mig selv der havde skrevet det. Sådanne tilfælde af søvngængerkraveri er ikke ganske ukendte i den psykologiske litteratur - har jeg senere fundet ud af. Og også i vores danske litteratur findes der et berømt tilfælde i St. St. Blichers »Præsten i Vejlbys«!

Opgaveforslag (og lidt om deres løsninger)

- JH** = John R. Searle »Speech Acts« Cambridge (USA) 1970
JH*** = Habermas »Teknikk og vitenskap som »ideologi« i »Vitenskap som ideologi« Oslo 1969
GK = G. Klaus »Die Macht des Wortes« Berlin (DDR) 1972
GK* = Regi Th. Enerstvedt »Dialektikk og samfundsvitenskap« Oslo 1970
JE = Jon Espersen »Logik og argumenter« København 1969

Efter min vurdering er der i hvert fald 4 klare pointer at hente hjem når man uden særlige forudsætninger begiver sig i lag med analyse af replikskifter. Det er

- 1) at man kan udføre *forskellige* handlinger (SPROGHANDLINGER) med sproget (YTRINGER),
- 2) at der er regler for, hvordan sproghandlinger/ytringer kan danne sekvenser,
- 3) at samtaleparterne kan være i tvivl om hvilke handlinger den anden part udfører, eller bevidst kan spille på at de handlinger de selv udfører er flertydige,
- 4) at enhver sproghandlingsudførelse bygger på nogle forudsætninger, antagelser om den SITUATION hvori den udføres. (Disse forudsætninger kaldes PRÆSUPPOSITIONER.)

Jeg vil i det følgende prøve at se på 4 forskellige replikskifter som hver for sig er velegnede til at danne opgavegrundlag for én af disse 4 pointer.

Opgave 1

Grupper ytringerne således at ytringer hvorned der udføres samme handling kommer i samme gruppe.

Hvad er karakteristisk for ytringerne i samme gruppe? (Der kan godt være grupper med bare ét medlem!).

- (1) En færdselsbetjent har stoppet en bilist. Følgende ytringer falder bl.a. (her bragt i tilfældig orden).

F = færdselsbetjent, B = bilist.

-1F: De kørte over for rødt.

2F: Vis mig Deres førerbevis.

1B: Lån mig en kuglepen.